

-TERCÜME-

## **KAMU BORÇ YÜKÜ<sup>1</sup>**

**Yazan: James M. Buchanan ve Richard E. Wagner**

**Tercüme Eden: Betül Ertuğrul<sup>2</sup>**

### **Giriş**

“Kamu borç yükü,” ekonomistler arasında uzun yıllardır süregelen tartışmalardan biridir. Temel analiz konusunda bir uzlaşının oluşmakta olduğu umulsa da geçmişteki hatalı yaklaşımlar zaman zaman yeniden ortaya çıkarak bu uzlaşmayı bozmuştur. Akademisyenlerin profesyonel uzmanlığı genellikle sıradan insanların sağduyusundan daha az güvenilir olmuştur. Modern analizlerin birçoğu, yanlış teorileri çürütmek amacıyla yaygın anlayışları karmaşık bir dille ifade etmektedir.

Bu analiz, kendi bağlamında ele alındığında basittir ancak doğası gereği karmaşıklık arayanlar için bu kabul edilmesi zor bir durumdur. Karmaşık sorulara cevap verebilmek için öncelikle basit soruları sormak gerekir.

### **Tanımlar**

“Kamu borcunu” tanımladık ancak “yük” terimini henüz tanımlamadık. Kamu borcunun ya da herhangi bir borcun “yükü” dediğimizde neyi kastederiz? Çünkü bu terim, özel borç yükümlülüklerini de kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Daha basit sorularla benzerlik kurarak ilerleyeceğiz.

*Vergi Yükü.* “Yük” terimi, vergilerle ilgili olarak da sıkça kullanılmaktadır. Peki, “vergi yükü” ile ne kastedilmektedir? Vergiler, kamu mal ve hizmetlerini finanse etmek için kullanıldığında, bazı bireyler özel mallar üzerindeki tasarruf haklarından vazgeçmek zorunda kalır. Bu kişiler, hükümet tarafından kullanılmak üzere satın alma güçlerini devrederler. Vergi ödemeleriyle temsil edilen bu özel mal fedakârlığı, *vergilendirmenin yükü* olarak adlandırılır. Vergiyi kim öder? Bu yükü kim taşır? Her birey ne kadar ödeme yapar? Bu sorular yanıtlandığında, vergilerle finanse edilen kamu mallarının fırsat maliyeti de belirlenmiş olur.

---

<sup>1</sup> Buchanan, J. M. & Wagner R. E. (1967), “The Burden of Public Debt”, in: Public Debt in a Democratic Society, American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington, D. C. 20036. Pp.27-41.

<sup>2</sup> Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, E-mail: betul.ertugrul3235@gmail.com  
ORCID ID: 0009-0005-0570-620X

Bununla birlikte, vergilerin yükünden bahsetmek tamamen uygun mudur? Burada yapmamız gereken şey, kamu mallarının *fırsat maliyetini* belirlemektir. “Vergi yükü” ifadesi bu bağlamda oldukça hantal bir anlatım biçimidir. Bunu, fırsat maliyetinin özel mal piyasalarındaki değerlendirilmesiyle karşılaştırarak gösterebiliriz. Bir elmanın maliyetini belirlemeye çalıştığımızda, bunu doğrudan fiyat üzerinden ölçeriz. Elmanın fiyatı, onun yerine satın alınabilecek alternatif özel malların değerini temsil eder. “Fiyatın yükü”nden bahsetmeyiz ancak dili karşılaştırılabilir kılmak için bu gereklidir. En temel seviyede, “fiyat” tam da verginin yük olması anlamında bir yüküdür. Verginin zorlayıcı doğası yüzünden, en demokratik hükümetlerde bile, mali sürecin içerdiği *mübadele ilişkisi* gizlenir. Sıradan bir vatandaş için vergi, taşınması gereken bir “yük”tür. Aksi takdirde kişi cezalandırılacağını bilir. Davranış psikolojisine göre, birey, devlet tarafından sağlanan mal ve hizmetlerden aldığı keyfin, kendi vergi ödemesi ya da ödememesiyle ilişkili olduğunu düşünmez. Öte yandan “fiyat” durumunda işler hem görünüşte hem de gerçekte farklıdır. Bunun nedeni özel malların bölünebilirliği ve mülkiyet haklarının belirginliğidir. Birey, bir özel mal birimi için talep edilen fiyatı ödememesi durumunda bu birimi kendi zevki için elde edemeyeceğini doğrudan kabul eder.

Vergilerle ilgili tartışmalarda kullanılan “yük” terimi, bu kavramın bireylerin mali tepkilerinin psikolojisine dayanan yaygın bir kullanıma dayanmaktadır. Bununla birlikte, “vergiler” ve “fiyatlar” arasındaki temel benzerlik vurgulanmalıdır. Geniş anlamda demokratik bir siyasal yapıda, bireylerin bir aşamada, vergileri kamusal mallar karşılığında özel mallarını teslim etme zorunluluğu olarak görmeleri gerekir. Kimlerin ne kadar ödeme yapacağı önemli sorulardır ancak ödeme, bireysel bir karşılık olmasa da *bir şey* karşılığında yapılmalıdır.

*Borç Yükü.* Borçlanma, gelir elde etmek için vergilere alternatif olarak kullanılabilir. Peki, borç yerine vergilerle finanse edilen kamu mallarının fırsat maliyeti nedir? Borcu kim öder ve borç ne miktarda ödenir? “Kamu borcunun yükünü” kim taşır? Bu terim yine hantaldır ancak kullanım alışkanlıkları dili şekillendirir ve anlam açık olduğu sürece bu durum sorun teşkil etmez. Borç finansmanı altında fırsat maliyetinin yerini belirlerken, vergilerde nadiren ortaya çıkan yeni bir boyut devreye girer. Borcu kim öder? Borç ne miktarda ödenir? Ve borç *ne zaman* ödenir? Maliyetin ya da yükün *zaman içindeki konumu* önem kazanmaktadır ve pek çok karışıklığa yol açan da, bu yeni boyuttur.

Borç yükü, borçlanma yoluyla finanse edilen kamu mallarının fırsat maliyetidir. Şimdiye kadar her şey yerindedir ancak tanımsal sorunlar hala devam etmektedir. Fırsat maliyetiyle ne kastedilmektedir? Standart yanıt, bu kavramın, feda edilen

alternatiflerin değerine göre ölçüldüğüdür. Kamu borcu söz konusu olduğunda fırsat maliyeti, borç ihracının mümkün kıldığı kamu malları karşılığında “vazgeçilen” özel malların değeridir. Peki, tam olarak vazgeçilen ile neyi kastediyoruz?

Maliyet ne zaman ortaya çıkar? Bu soru, borç yükünün karmaşıklıklarına geçmeden önce, sıradan piyasa işlemlerinde bile cevaplanmalıdır. İlk olarak, tüm maliyet, etkili karar anında yoğunlaşır. Yeni bir otomobil almaya karar verdiğimizde onun yerine satın alabileceğimiz alternatiflerden sonsuza kadar vazgeçmiş oluruz. Bununla birlikte, yeni bir otomobil almaya karar verdikten sonra otomobilin fiyatını ödeyene kadar herhangi bir maliyet oluşmaz. Yani, maliyet yalnızca ödeme anında ortaya çıkar.

Günlük alışveriş işlemlerinde, bu iki an çoğu satın alma için yeterince birbirine yakındır ve bu nedenle aralarındaki farkı fark etmemiz mümkün değildir. Ancak borç yükü ele alındığında ve zaman farkının önemli yeni bir boyut olduğu durumlarda, bu iki farklı fırsat maliyeti kavramı zorluk yaratır. Daha önce belirttiğimiz gibi, birey, yeni bir otomobil satın almaya karar verdiğinde, satın alamayacağı alternatiflerden vazgeçtiği için otomobilin öznel maliyetini taşır. Eğer otomobili nakit olarak alırsa, aynı anda objektif maliyeti de (gözlemlenen fon ödemesi) taşır. Ancak taksitle alırsa, objektif maliyet zaman içinde ertelenir. Bu durumda, objektif maliyet ancak taksitle alındığında ortaya çıkar.

Ayrıca bir uyarıda bulunmak yerinde olacaktır. Her karar ile birlikte iki ayrı fırsat maliyeti olduğunu unutmamalıyız; biri öznel fırsat maliyeti diğeri objektif fırsat maliyeti. Buna ek olarak her zaman hangi fırsat maliyetinden bahsettiğimizi net bir şekilde belirtmemiz gerekir.

### **Metodoloji**

Borç yükü hakkında yapılan analizlerin amacı nedir? Borcun yükünü kimin taşıdığı ve hangi zaman dilimlerinde taşıdığı konusuna neden önem vermeliyiz? Belki gerçeğin kendisi çekici olabilir ancak analiz, bu sorulara doğru yanıtlar verilemediği sürece pek bir anlam ifade etmez. Tüm analizlerin ilgili olabilmesi için doğru karar alma bağlamının tanıtılması gereklidir. Kamu mallarının borçla finanse edilmesinin fırsat maliyetlerinin kimin tarafından ve ne zaman ödendiğini bilmeye kim ihtiyaç duyar? Hangi özel seçimler bu şekilde daha sağlıklı bir şekilde yapılacaktır?

Kamu borçlanması, vergilendirmenin bir alternatiftir. Kamu harcama programını finanse etmek için gelir artırma zorunluluğuyla karşılaştığında, hükümet yetkililerinin bu iki aracın etkilerini karşılaştırmaları gerekir. Kamu

borçlanmasını, vergilendirme yerine tercih etmeleri durumunda ne gibi farklılıklar olacağını tahmin etmelidirler. Bu iki finansman yöntemi arasında kamu mallarının maliyetinin dağılımındaki farkı bilmelidirler.

Karar vericiler kimlerdir? Demokratik bir toplumda, hükümetin kararları, bireysel vatandaşlar tarafından ya doğrudan ya da dolaylı olarak siyasi olarak seçilen temsilciler aracılığıyla alınır. Hem vatandaşların hem de yasa koyucuların kamu borcunun temellerini bilmeleri gerekir. Vatandaşlar, alternatif eylem yollarını değerlendirebilmelidir. Yasa koyucular daha iyi bilgilendirildikçe tüm demokratik sürecin verimliliği artar.

### **Basit Analizler**

Bir bireyin (referandumda gerçek veya potansiyel seçmen olarak) bir yanda borç sorunu, diğer yanda vergilendirme arasında yaptığı seçimi düşünün. Temel soruları belirsizleştiren karmaşıklıkları ortadan kaldırmak için bazı basitleştirici varsayımlarda bulunmak faydalı olacaktır.

Kamu malları projesinin toplum için son derece faydalı olduğuna dair yaygın, hatta oybirliğiyle bir mutabakat olduğunu varsayalım. Beklenen faydalar, beklenen maliyetleri aşmaktadır; kamu fonlarının taahhüt edilmesi iyi bir yatırımdır. Bunun, topluluğun bütünü için doğru olduğunu varsayalım. Aynı zamanda her bir bireysel vatandaş için de doğru olduğunu düşünelim. Bu, seçim probleminden saf dağıtımsal kaygıların çıkarılmasını sağlar. Tüm vatandaşların reel gelirleri arttığı için “Eğer bir Texaslı sığır yetiştiricisine 2 dolarlık bir kazanç ve bir Batı Virginia kömür madencisine 1 dolarlık bir kayıp getiriyorsa, ulusal gelirin net 1 dolar artışı arzu edilir mi?” gibi sorular devre dışı bırakılır, çünkü kimse reel gelir kaybı yaşamaz. Seçimini incelediğimiz birey için kullanılan finansman yönteminden bağımsız olarak, harcama ve gelir toplama operasyonunun bir bütün olarak kendisini daha iyi bir duruma getireceğini bekler.

Bireyin tercihlerini daha da basitleştirmek için finansman yöntemlerinden herhangi birinin seçilmesi durumunda kendi mali yükümlülüğünün aynı olacağını varsayalım. Eğer vergi yöntemi seçilirse ödemesi gereken vergilerin *bugünkü değeri*, borçlanma yöntemi seçilirse borcun servis edilmesi ve amortismanı için *sonraki dönemlerde* ödemesi gereken vergilerin bugünkü değerine eşit olacaktır.

Bu tercihle karşı karşıya kalan birey kararını nasıl verecektir? Bu seçimde hangi unsurlar etkili olacaktır?

Belirlediğimiz şekilde, finansman alternatifleri bir anlamda eşdeğerdir. Ancak birey özellikle bir alternatifi diğerine sermaye piyasası aracılığıyla maliyetsiz bir

şekilde dönüştüremediği sürece bu iki seçenek arasında nötr olmak zorunda değildir. Vergi yükümlülüğünü mevcut vergilendirme yoluyla karşılamayı tercih edebilir ya da borçlanmayı şimdi tercih ederek bu yükümlülüğü sonraki dönemlere ertelemeyi seçebilir.

Kararı zaman tercihlerine bağlı olacaktır. Eğer birey, objektif maliyeti, yani fon çıkışını ertelemek istiyorsa borçlanmayı seçer veya borçlanmayı destekleyen bir oy verir. Borçlanmanın tam olarak sağladığı şey budur; özel mallar üzerindeki satın alma gücünden vazgeçme zorunluluğunu zaman içinde ertelemek veya geciktirmek. Esasen borcun, ister kamu ister özel borç olsun, varlık sebebi budur. Borç, objektif fırsat maliyetini zamana yaymanın kurumsal bir yolunu sağlar. Örneğimizde, kamu malları projesinin faydaları hemen elde edilebilir ancak bu malların bedeli olan “yük” aynı anda katlanılmak zorunda değildir.

Buradaki analiz oldukça basittir ve neredeyse sorgulanamaz. Gerçekten de kamu ya da özel borcun maliyetleri erteleme yöntemi olduğunu bilen sıradan bir vatandaş tarafından sorgulanmamaktadır. Borç “yükü”, borcun çıkarıldığı dönemden, kamu harcamalarının yapıldığı dönemden sonraki dönemlerde yer alır.

### **Ricardocu Denklik Teoremi**

David Ricardo, burada sunduğumuz aynı örneği kullanarak kamu borçları hakkında bir buçuk asırdır yaygın olarak tartışılan bir teorem geliştirmiştir. Ricardo, kamu borcu ile vergilendirme arasında bir fark olmadığını öne sürmüştür. Birey için iki alternatifin bugünkü değerleri aynı kaldığı sürece bireyin bu seçenekler arasında kayıtsız kalması gerektiğini savunmuştur.

Bu teorem, iskonto sürecinin aritmetiğine dayanır ve bireyin bir ödeme akışını diğerine maliyetsiz bir şekilde dönüştürmesine olanak tanıyan kusursuz bir sermaye piyasası varsayımına bağlıdır ancak bu sınırlar içinde bile teorem, bireyin karar sürecindeki önemli unsurları göz ardı etme eğilimindedir. Özellikle subjektif ve objektif fırsat maliyetlerini ayırt edememektedir. Bireyin net varlığının iki durumda da aynı miktarda azalması (bu azalma kamu harcamalarının net varlığa yaptığı artışla dengelenir), iki mali araç arasında subjektif eşdeğerlik olduğu anlamına gelmez. Vergi ile fonların ödenmesi anlık olarak gerçekleşir. Borç ile bu ödeme ertelenir. Birey, mevcut değer sabit kalsa bile kusursuz bir sermaye piyasasında işlem yapamadığı sürece bir ödeme akışını diğerine tercih edecektir.

Ricardocu teorem ayrıca iskonto sürecindeki eksiklikleri veya bu sürecin kendisindeki kusurları göz ardı etme eğilimindedir. Aritmetik olarak bile borç ve vergi, yalnızca birey beklenen bir ödeme akışını bugünkü bir değere dönüştürdüğü takdirde eşdeğer hale gelir. Birey, borçlanma sonucunda ortaya çıkan gelecekteki

vergi ödemelerini tam olarak iskonto etmediği ölçüde borç alternatifini daha olumlu değerlendirecektir; bu da kararını yanlı hale getirecektir. Borç yükünün zaman içinde konumlandırılması, bu dönüştürme sürecini gerekli kılan şeydir. Eğer bir nedenle, borcun "yükü," eşdeğer bir verginin yüküyle aynı döneme yerleştirilirse, iskonto yapılmasına gerek kalmayacaktır. Bu anlamda, Ricardocu teorem, borçla finanse edilen kamu harcamalarının objektif fırsat maliyetinin zaman içinde ileriye taşındığını ifade eden temel ilkeyi kabul etmesine dayanır.

### **Borç Yükü Yanılgıları**

Eğer ekonomistler yukarıda özetlenen basit prensipleri kabul etselerdi “kamu borcunun yükü” üzerine daha fazla tartışmaya gerek kalmazdı ancak bu prensiplerin reddi, dikkatlice ve eleştirel bir şekilde tartışılması gereken bir dizi iç içe geçmiş yanılgıya dayanmaktadır. Bu yanılgıların çürütülmesi önemlidir. Analistler arasında ortaya çıkan fikir birliğine rağmen bu yanılgılar hâlâ ekonomi alanındaki temel ders kitaplarının çoğunda bulunmaktadır. Sadece bu nedenle bile borç yükünün basit analitiğini reddeden argümanların ikna ediciliğine biraz dikkat edilmelidir.

Bu çeşitli yanılgılar, birbiriyle ilişkili üç yanlış sonuca yol açar ve bunların her biri tamamen yanlıştır. Bunlar:

1. Kamu borcunun ana yükü zaman içinde ileriye kaydırılmaz,
2. İç kamu borcu, etkileri bakımından temelde dış kamu borcundan farklıdır,
3. Kamu iç borcu, özel borca benzemez.

Bu ifadelerin hepsini içeren ders kitapları bulunmaktadır. Bu nedenle, altta yatan analizlerin oldukça ikna edici olduğu görülmektedir. Yanılgılar ince bir şekilde ifade edilmiş ve akıl yürütme oldukça sofistike bir şekilde sunulmuştur.

*Gerçek Maliyet Yanılgısı.* 18.yüzyıldan bu yana, toplumun bütünü açısından maliyetin ya da yükün ertelenmesinin mümkün olmadığı çeşitli şekillerde öne sürülmüştür. Bu görüşte, ekonomik kaynakların fiziksel kullanımı ön planda tutulmuştur. Kamu borçları tarihsel olarak savaş harcamalarıyla ilişkilendirilmiş ve bu özel argüman, borçla finanse edilen savaş harcamalarının yükü üzerine yoğunlaşmıştır. Argümana göre, silahlanma için kullanılan kaynaklar; örneğin silahlar için gerekli çelik, bu silahların üretildiği dönemde doğrudan ekonomiden çekilmelidir. Bu açıdan bakıldığında, herhangi bir erteleme mümkün değildir. Savaş harcamalarının gerçek maliyetleri, silahların üretilmesi için vazgeçilen özel mallardaki azalmalarla temsil edilir. Savaş harcamalarının bu gerçek maliyeti ya

da yükü, fiili finansman ister vergilendirme ister para enflasyonu ya da borç yaratma yoluyla yapılsın, güncel olmalıdır.

İlk bakışta, bu argüman oldukça ikna edici görünür ve içerdiği yanılğı kolayca fark edilemez. Eğer dikkat yalnızca toplam etkilerle sınırlı kalırsa argümanda yanlış bir şey görünmez. Ulusal muhasebe terimleriyle, kamu harcamaları artar bu da kamu veya devlet kaynaklarının kullanımında bir artış anlamına gelir; özel harcamalar ve özel kaynak kullanımı ise azalır. Bu değişimler, kamu harcamalarının finansman yöntemlerinden bağımsız olarak gerçekleşir. Borçlanma ve vergilendirme, kamu mallarının maliyetlerini tahsis etmenin alternatif yöntemleri olarak görünür ve bu iki mali araç arasında bu maliyetlerin zamanlaması açısından herhangi bir fark yokmuş gibi algılanır.

Bu yanılğıyı kavrayabilmek için daha önce vurgulanan tanımsal ve metodolojik sorulara dönmek gerekir. Kamu borcu, bir kurum olarak, kamu mallarının fırsat maliyetlerini ertelemeyi kolaylaştırmıyorsa, bu maliyetleri kim öder? Bu maliyetler, kaynakların kullanıldığı dönemde karşılanmak zorundaysa, toplumdaki hangi bireyler ve gruplar özel mallarından vazgeçerek kamu mallarını elde eder?

Yanılğının kökeni, maliyetlerin toplumsal açıdan nerede ve nasıl gerçekleştiği konusunda bir karışıklıkta yatar. Vergi ile finanse edilen harcamalarda, kaynakların fırsat maliyeti, vergi mükelleflerinin doğrudan ödeme yapmasıyla gerçekleşir. Borçla finanse edilen harcamalarda ise bu maliyet, gelecekte vergi ödeyecek olan bireyler tarafından karşılanır. Bu nedenle, borç, maliyetin ekonomik anlamda zaman içinde yer değiştirmesine olanak tanır ve bu durum yanılğıyı ortaya çıkarır.

Silahların yapımı için kullanılan kaynaklar nereden geliyor? Bu sorunun gerçek maliyet argümanı çerçevesinde yanıtı genelde şu şekilde ifade edilir: Kamu tahvillerini satın alan, yani devletin borçlanma senetlerini satın alan kişiler, kamu mallarının maliyetlerini üstlenir ancak gerçekten böyle midir? Bu kişiler, borç yaratma ve kamu harcamalarının yapıldığı dönemde özel mallar üzerindeki tasarruflarından vazgeçerler. Bu tartışılmaz bir gerçektir. Bu süreçte, bu bireyler bir maliyeti üstlenirler, bir yük taşırlar ancak bu fedakarlık neden yapılır? Bu kişilerin özel mallarından vazgeçmeleri karşılığında ne elde ettikleri sorusu, gerçek maliyet argümanını öne sürenler tarafından nadiren sorulmuştur.

Bu soru sorulduğunda, argümandaki zayıflık hemen ortaya çıkar. Tahvil satın alan bireyler, özel mallarından vazgeçerler ancak bunun karşılığında tahvillerin sunduğu gelecekteki gelir vaatlerini elde ederler. Borçlanma ile finanse edilen

kamu malları karşılığında herhangi bir şeyden vazgeçmiş olmazlar. Bu bireyler, tahvil alıcıları olarak, doğrudan mali bir değişim içinde yer almazlar.

Gerçek maliyet yaklaşımı, kamu borcunun iki ayrı mübadeleyi içerdiği gerçeğini gizlemektedir. Temel mali mübadelede bireyler, seçmen-vergi mükellefi-yararlanıcı sıfatlarıyla gelecek dönemlerde tahvillere faiz ve anapara ödeme vaatleri karşılığında kamu harcamalarının faydalarını elde ederler. Kolaylaştırıcı finansal mübadelede ise bireyler, tahvil alıcısı sıfatıyla, mevcut dönemde satın alma güçlerinden feragat etmeleri karşılığında gelecekteki gelir vaatlerini elde ederler. Tahvil alıcıları, gelecekteki gelir vaatlerini elde etmek için mevcut özel mallarından vazgeçerler ancak bu vazgeçiş, kamu mallarını elde etmek için değil, gelecekteki gelir vaatlerini güvence altına almak içindir. Diğer yandan, seçmenler-vergi mükellefleri mevcut özel mallarından hiçbir şeyden vazgeçmezler; kamu mallarının faydalarını elde ederken özel mallardan gelecekte vazgeçme vaadinde bulunurlar. Gelecekteki vergi mükellefleri, tahvil sahiplerine ödeme yaptıklarında kamu mallarının maliyetini karşılarlar.

Bu çift yönlü değişim, tahvil alımının doğası göz önüne alındığında açıkça ortaya çıkar. Tahvil satın alanlar, bu süreçte özel servetlerinde net bir azalma yaşamazlar. Fiili kamu harcaması döneminde başka hiç kimse satın alma gücünden feragat etmez. Buradan hareketle, ileriye dönük hiçbir maliyet aktarımı yoksa harcamanın herhangi bir fedakârlık olmaksızın finanse edildiği sonucuna varılabilir. Bu tür bir mantıkta, vergiler neden alınmalıdır? Vergi ile finansman, açıkça mevcut dönemde gerçek maliyetler yükler ve bazı bireylerin özel servetleri azalır. Kamu harcamaları her durumda son derece faydalı olabilir ancak vergiyle finansman sözü konusu olduğunda, bu faydalar, özel gelir ve servetteki azalma ile dengelenir. Borçla finansman durumunda ise gerçek maliyet argümanı geçerliyse böyle bir dengeleme gerekmez ve kamu harcamalarının faydalarına karşılık, özel gelir ve servette dengeleyici bir azalma olmaz. Ulusal muhasebe, bireylerin bilanço tablolarındaki bu etkilere de dikkat etmelidir. Bu yapıldığında, kamu borcunun temel ilkeleri belirginleşir ve gerçek maliyet yanılığının ortaya çıkması olası değildir.

*İç Muhasebe Yanılığısı.* Yakından ilişkili olmasına rağmen farklı bir argümandır. İç muhasebe yanılığısı, kamu borcunun yüküne ilişkin üç yanlış sonuca destek sağlar. Buradaki temel yanılığ, basit bir muhasebe hatasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki borç yükü analizinde, borç ihraç edildiğinde tahvilleri kimin satın aldığı özellikle belirtilmemiştir. Temel ilkelerin bu özetinde, tahvilleri satın alanların vatandaşlar mı yoksa yabancılar mı olduğu fark etmez. Bu tartışma düzeyinde, iç (yerel) kamu borcu ile dış (yabancı) kamu borcu arasındaki ayrım



büyük oranda ilgisizdir. Her iki durumda da bireyler, seçmen-vergi mükellefi-faydalanıcı rolleriyle, borç vermeye istekli olduklarını belirten diğer bireylerden fon ödünç alırlar. Alacaklıların, bazı durumlarda, borçlularla aynı siyasi gruba üye olmaları gerçeği analize uygun değildir. Hatta iki grup özdeş bile olsa bireyler iki ayrı kapasitede hareket ederler.

Bizim sunduğumuz basit analizle tam bir tezat oluşturan şekilde, borç yüküne ilişkin üç yanlış sonuca ulaşan argümanlar, içerde tutulan kamu borcu ile dışarıda tutulan kamu borcu arasındaki ayrıma kritik bir şekilde bağlıdır. Yabancılar tarafından kamu borcunun satın alınması ve elde tutulması yani dış borç konusunda ise nispeten az bir anlaşmazlık vardır. Çoğu akademisyen ve sıradan vatandaş, temel ilkeleri kabul etmiştir. Dış borç, finanse edilen kamu mallarının fırsat maliyetinin ertelenmesine olanak tanır ve bu maliyet, ihraç sonrası dönemlerde ödenmesi gereken faiz ve anapara geri ödeme tutarlarıyla ölçülür. Buradan hareketle, dış kamu borcunun, en azından temel etkileri açısından, özel borç gibi olduğu kabul edilir.

Tartışma yalnızca iç kamu borcunun yükü üzerinde yoğunlaşmıştır. İddia edilen şudur ki bu borç, yükün ertelenmesini içermez ve hem dış borçtan hem de özel borçtan, temel açılardan farklıdır.

Borç yükünün zaman içindeki konumu neden tahvilleri kimin satın aldığına bu kadar bağlıdır? Borç yükünün zaman içinde nerede konumlanacağına, tahvilleri kimin satın aldığına neden bu kadar kritik bir şekilde bağlı olması gerektiği sorgulanabilir. Dış borç, iç borçtan neden bu kadar temelde farklı olmalıdır? Bir Londra bankasının ya da bir Alman iş insanının ABD tahvili satın alması gerçekten bu kadar önemli midir? Bu seçim, bir Amerikan vergi mükellefinin ekonomik durumunu nasıl etkiler?

Burada basit muhasebe kavramlarında bir karışıklık bulunmaktadır ve bunu netleştirmek için bir örnek faydalı olacaktır.

Küçük bir topluluğu düşünelim, bu toplulukta yalnızca iki kişi var: Bay A ve Bay B. Bu kişilerin çoğu açıdan birbirine benzer olduklarını varsayalım. Kamu borcunun ihraç edilmesinden önce, bu iki vatandaşın kısmi bilanço tabloları şu şekildedir:

**KAMU BORCUNDAN VE KAMU HARCAMALARINDAN ÖNCE**

Bay A		Bay B	
Nakit 100\$		Nakit 100\$	
Net Değer 100\$		Net Değer 100\$	

Şimdi, topluluğun (Bay A + Bay B) bir kamu malı projesini borçlanma yoluyla finanse etmeye karar verdiğini varsayalım. Basit bir örnekle durumu açıklamak adına, projenin 100 dolarlık maliyetiyle tam olarak eşit olan bir fayda sağlayacağını varsayalım. Ayrıca, bu faydaların Bay A ve Bay B tarafından eşit şekilde paylaşılacağını düşünelim.

Şimdi de iç kamu borcu ihraç edildiğini ele alalım. Bay A'nın 100 dolarlık tek bir tahvil satın aldığını varsayalım. Proje tamamlandıktan hemen sonra Bay A ve Bay B'nin bilançosu nasıl görünecektir?

### İÇ KAMU BORCUNDAN VE KAMU HARCAMALARINDAN SONRA

Bay A	Bay B
Nakit 0 \$ Tahvil 100 \$ Proje Fayda Değeri 50 \$	Nakit 100 \$ Proje Fayda Değeri 50 \$
Gelecekteki Vergi (Bugünkü Değeri) 50 \$ Net Değer 100 \$	Gelecekteki Vergi (Bugünkü Değeri) 50 \$ Net Değer 100 \$

Dikkat edilmelidir ki, kamu harcaması ve borçlanma işleminin bir arada yapılması sonucunda her iki kişinin net varlığında bir değişiklik olmamıştır. Bunun sebebi, projenin maliyetine eşit bir değer sağladığı varsayımıdır. Elbette eğer proje maliyetinden daha fazla bir fayda sağlasaydı, her iki kişinin net varlığı artardı; tam tersi durumda ise azalardı.

Şimdi, bu sonucu tahvilin yabancılara satıldığı durumda elde edilen sonuçla karşılaştırmak istiyoruz. Aynı kamu projesiyle birlikte, Bay A ve Bay B'nin kısmi bilançolarını bu işlem sonrasında inceleyelim.

### DIŞ KAMU BORCUNDAN VE KAMU HARCAMALARINDAN SONRA

Bay A	Bay B
Nakit 100 \$ Proje Fayda Değeri 50 \$	Nakit 100 \$ Proje Fayda Değeri 50 \$
Gelecekteki Vergi (Bugünkü Değeri) 50 \$ Net Değer 100 \$	Gelecekteki Vergi (Bugünkü Değeri) 50 \$ Net Değer 100 \$

Bu temel T-cetvellerinden çıkarılacak sonuç açıktır: İç ve dış kamu borcu arasında, iki kişinin net varlığı açısından bir fark yoktur.

Peki, bu son derece basit muhasebe hesabı, neden iç ve dış kamu borcu arasındaki farkı bu kadar vurgulayanlar tarafından dolaylı olarak reddedilmektedir? Daha önce de tartışılan “gerçek maliyet yanılması” bu durumdan kısmen sorumludur. Tahviller dışarıya satıldığında, kamu malı üretimi için gereken kaynaklar, politik topluluğun ekonomik sınırlarının dışından sağlanır. Politik sınırlar arasında fiziksel olarak gözlemlenebilir bir kaynak akışı gerçekleşir. Tahvillerin satıldığı ve kamu malı projesinin inşa edildiği ilk dönemde, ekonominin içinden hiçbir kaynak, yani yerel kaynaklar, özel kullanımlardan kamu kullanımına yönlendirilmez. Yalnızca bu fiziksel kaynak akışlarına yüzeysel bir bakış atan gözlemci için bu, başlangıç döneminde hiçbir gerçek maliyet oluşmuş gibi görünmez. Topluluğun hiçbir üyesinin, mevcut özel mal ve hizmetler üzerindeki kontrolünden vazgeçtiği veya fedakârlık yaptığı gözlemlenmez. Ancak bilanço terimleriyle bakıldığında, iç borçlanma ile dış borçlanmada tam olarak aynı şeyin gerçekleştiği gerçeği büyük oranda gözden kaçırılmıştır.

Bu ihmal, akademisyenlerin kamu borcu yükü hakkında yanlış sorular sorma eğilimi ile daha da pekiştirilmiştir. Mevcut borcun taşınma yükünü tanımlama üzerinde aşırı bir yoğunlaşma olmuştur. Oysa asıl önemli olan, oluşturulmak üzere olan bir borcun getireceği yük sorusudur. Eğer bir kamu borcu varsa, ister iç ister dış borç olsun, elbette bir yük vardır. Ancak bu yükün veya maliyetin konumu, ancak ve ancak yeni bir borcun ihraç edilmesi veya eski bir borcun ödenmesi hakkında bir karar verilmesi gerektiğinde önem taşır.

Eğer mevcut bir kamu borcunun yükünü tanımlamaya odaklanılırsa, iç ve dış borcun farklı etkiler yarattığı görülür ve bu durumda iç muhasebe yanılması daha incelikli hale gelir. Dış borcun ödenmesi ve amortismanı için kaynakların politik birimin sınırlarının dışına transfer edilmesi gerekir ve tahvil sahiplerine yani yabancılara ödemeler yapılmalıdır. Ancak tahviller yerel vatandaşlar tarafından tutuluyorsa ve amortisman ödemeleri ekonomi içinde yapılıyorsa bu tür bir transfer gerekli değildir. Bu oldukça açık farktan hareketle, diğer koşullar eşit olduğu takdirde, dış borcun aynı miktarda bir iç borca göre daha “ağır” olduğu sonucuna varılabilir.

Bu görünüşte “basit” analiz, diğer koşulların bu durumda eşit olamayacağını göz ardı etmektedir. Bunu açıkça görebilmek için mevcut borcun ihraç edildiği döneme geri dönmek ve yukarıdaki basit T-cetvelleriyle yaptığımız gibi bireylerin bilançoları üzerindeki etkileri izlemek gerekir. Dış borç ihraç edildiğinde, yani tahviller yabancılara satıldığında, kaynaklar ekonominin dışından sağlanır. Bu ek kaynaklar, aksi takdirde kamu malı üretimi için kullanılacak olan yerel kaynakların yerini alır. Böylece yerel ekonomide daha fazla kaynak yatırımlarda

kalır ve bu kaynaklar dış borcun tamamen ödenmesine yetecek bir getiri sağlar ancak yalnızca borcun rekabetçi koşullarla alındığı varsayıldığı takdirde geçerlidir. Kamu harcamalarının verimliliği ne olursa olsun bireylerin kamu borcu araçları dışında tuttıkları varlıkların, aynı miktarda iç borçlanma yapılmış olsaydı sahip olacaklarından birebir oranında daha fazla olması gerekir. Bu varlıklar, dış borç üzerinde oluşan faiz ödemelerini karşılamak için yeterli bir normal getiri sağlayacaktır. Bu gerçek kabul edildiğinde, dış borcun daha “ağır” olduğu savunulamaz.

*Transfer-Ödeme Yanılgısı.* “Borcu kendimize öduyoruz.” Bu, iç kamu borcunun maliyeti zamana yaymadığını ve hem dış kamu borcundan hem de özel borçtan farklı bir yapıda olduğunu iddia edenlerin sıkça dile getirdiği bir argümandır. Bu argüman, daha önce tartışılanlardan daha modern olan ve birbiriyle bağlantılı başka bir görüşü gündeme getirir. Bu kafa karışıklığının oluşmasında Keynes sonrası dönemde ulusal muhasebe uygulamalarına yapılan vurgu kısmen sorumludur. Ulusal muhasebede, bilançolar ve gelir tabloları bireyler için değil, politik olarak belirlenmiş sınırlarla çizilmiş toplamlar için hazırlanır. Bireysel hesaplarda yer alan borç ve alacak kalemleri genellikle birbirini dengeler ve bu durum ulusal toplamları etkilemez.

Bu durum, iç borç yüküyle ilgili yanlış argümanlara zemin hazırlamıştır. Eğer kamu borcu araçlarını, yani devlet tahvillerini elinde tutanlar ulusal ekonominin bir parçasıysa bu tahvillere yapılan faiz ödemeleri, ekonomi içinden toplanan vergilerden karşılanır ve bu ödemeler gelir olarak değil, transfer ödemesi olarak kabul edilir. Bu transferlerin gerçekleştirilmesinde herhangi bir kaynak tüketilmez ve faiz ödemeleri, mevcut mal ve hizmetlerin karşılığı olarak yapılmaz.

Buradaki yanılgı, ulusal muhasebe konvansiyonlarında belirli ödeme türlerine yönelik yapılan işlemlerin, kamu mallarının fırsat maliyetinin yerini bir şekilde değiştirebileceği imâsını barındırır. Bu muhasebe kuralları, en iyi ihtimalle keyfidir ve birçoğu ciddi eleştirilere açıktır. Eğer hükümet (bireylerin kolektif olarak organize edilmiş kapasiteleri) borç yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmamayı tercih ederse iç borca dayalı hizmet ödemelerinin transfer ödemesi niteliği, topluluğun bir üyesi olan bireyin ekonomik koşullarını en ufak bir şekilde bile değiştirmez.

Özel borçlardan kaynaklanan ve ekonomi içinde yapılan faiz ödemeleri, ulusal gelire dâhil edilir (hane halkları arası ödemeler hariç). Ancak bu ödemeler, tam olarak kamu borcuna yapılan faiz ödemeleri gibi transfer ödemesidir. Her iki durumda da faiz ödemeleri, borçlu-bireylerden (alacaklı-bireyler olarak) kredi veren bireylere yapılan gelir transferlerini temsil eder. Bu ödemeler, her iki

durumda da sözleşmeye dayalıdır. Ulusal muhasebede yalnızca bir tür ödemenin transfer olarak sınıflandırılmasının tamamen kolaylık için yapılmış bir tercih olması, borç yükü analizi açısından tamamen önemsizdir.

### **Borç Yükü İlkelerinin Özeti**

Kamu borcunun basit ilkelerini reddetmek için kullanılan dolambaçlı ve bazen yanıltıcı argümanlar, birbiriyle bağlantılı çeşitli mantık hatalarına dayanmaktadır. Bu hataların ortadan kaldırılması, sağduyuya dayalı ilkelerin geçerliliğini daha sağlam bir şekilde ortaya koyar. Bu ilkeler, daha önce belirtilen yanlış sonuçların tersine çevrilmiş bir biçimde özetlenebilir.

Modern tartışmaların aksine, şu sonuca varıyoruz:

1. Bir finansman aracı olarak kamu borcu, bir politik topluluğun bireysel üyelerine, kamu mallarının nesnel fırsat maliyetlerini erteleme imkânı sağlar. Kamu borcunun birincil yükü, zamana yayılarak ileriye doğru aktarılır.
2. İç kamu borcu ile dış kamu borcu arasında temel bir fark yoktur.
3. Kamu borcu ve özel borç, en temel açılardan benzerdir. Kamu borcunda bireyler, vatandaşlık sıfatlarıyla fon borçlanırlar; özel borçta ise bireyler, özel ekonomik birimler olarak fon borçlanırlar.

### **Kamu Borcunun İkincil Yükleri ve Faydaları**

Kamu borcunun "birincil yükü," borçla finanse edilen kamu mallarından elde edilen faydaları dengeler. Ancak borçlanma, çoğu mali eylem gibi, dolaylı ve ikincil etkiler de yaratır. Bu noktaya kadar bu etkiler dikkate alınmamıştır. Dolaylı etkilerin hem maliyet hem de faydalar içermesi beklenir. Borçlanma, birincil etkilerden bağımsız olarak, topluluğun bazı üyelerine dolaylı yükler getirirken, diğerlerine dolaylı ve ikincil faydalar sağlar.

*Faiz Oranları, Borçlular ve Borç Verenler.* Devlet tahvil sattığında tahvil fiyatları düşer ve faiz oranları yükselir. Aynı kamu harcaması için borçlanma yoluyla yapılan finansman, vergilendirme yöntemine kıyasla nispeten daha yüksek faiz oranları anlamına gelir. Bu durum, bireylerin ekonomik durumlarını dolaylı olarak birkaç şekilde etkiler. Faiz oranlarındaki artış, sabit getirili varlıkların sermayeleştirilmiş değerlerini düşürür. Bu varlıkları ellerinde tutan alacaklılar, net servetlerinde bir azalma yaşarlar. Aynı sebeplerle, sabit faizli borç yükümlülükleri olan borçluların sermayeleştirilmiş borçları azalır.

Benzer şekilde, potansiyel borç verenler ve borç alanlar da farklı etkiler yaşar. Fon biriktirerek borç vermeyi planlayan bireyler, faiz oranlarının yükselmesinden fayda sağlar. Özel borç alarak harcamalarını hızlandırmak isteyen bireyler ise zarar görür.

*Sermaye Birikimi.* Vergi ile finanse edilen kamu harcamalarına kıyasla kamu borcu, ekonomide sermaye birikim oranını da değiştirir. Devlet tahvillerinin satın alınması için kullanılan fonların, vergi ödemeleri için kullanılan fonlara kıyasla özel ekonomideki yatırımlardan çekilmesi daha olasıdır. Borçlanma finansmanı, özel yatırım harcamalarında nispeten daha büyük bir azalmaya, mevcut tüketim harcamalarında ise daha küçük bir azalmaya neden olur. Bunun bir sonucu olarak, borçlanma finansmanı altında ekonomik büyüme oranı, vergi finansmanına göre bir miktar daha düşük olma eğilimindedir.

Bu dolaylı etki, daha önce tartışılan kamu mallarının birincil yükünün zamana yayılmasıyla karıştırılmamalıdır. Birincil yükün zaman içinde aktarımı, devlet tahvillerinin alımı için kullanılan fonların kaynağından bağımsız olarak gerçekleşir. Sermaye birikimi üzerindeki etki ise borçlanma sonrası dönemlerde ek bir gelir azalmasını ifade eder ve bu da dolaylı bir yük olarak görülebilir. Borçlanmanın getirdiği bu dolaylı yük, gelecekteki dönemlerde yaşayan bireylerin gelir akışlarında nispi bir azalma yaşamasına neden olur.

Ancak bu yükün karşısında, borçlanma ve kamu harcamasının yapıldığı başlangıç döneminde yaşayan bireyler için dolaylı ve ikincil bir fayda vardır. Vergi finansmanına kıyasla, bu bireyler daha yüksek bir mevcut tüketim seviyesini sürdürebilir. Bu bireyler, gelecekteki dönemlerde yaşayan bireyler pahasına fayda sağlar.